

וכבר דיברתי על י"ח המידות הללו בקיצור מבלי שאפרש את המקומות שבהם ראוי להשתמש בכל מדה מהן אלא ציינתי אליהן כציון ... והנחתי מלתאר כיצד תולד כל תכונה מהן בו, אלא ציינתי למידות שהגוף מורכב מהן, ולא כיצד יסתעף ענף מהרוח בראשיתו⁴³, כדי שלא יחרוג הספר מגבולו המכוון בו.

והותרתי שתי המידות האחרונות, רצוני לומר, השמחה והיגון, אשר הן סיוע העשרים, לדבר עליהן בסוף, ואקבע את שתיהן, כל הטוב מהן, מפתח לספר שאותו אני מפרש.

ואומר, שהשמחה, הטעם שהבורא ברא אותה בנפש, שתהיה גורמת שיודו לו העובדים⁴⁴ על מה שהוא מטיב להם מן הטובה אשר לו, מהטובות של העולם הזה הגדול בכללותו, כפי שנאמר (דברים כו, יא): 'ושמחת בכל הטוב'. והמשפט⁴⁵ כאשר הגיע אליו, כאומרו (משלי כא, טו): 'שמחה לצדיק עשות משפט'. והנקמה כאשר נעשתה בעושי העוול, כאומרו (תהלים נח, יא): 'ישמח צדיק כי חזה נקם', והדומה לזה. והדבר הנכבד ביותר והעצום ביותר הוא ההגעה אל ידיעת ה', כאומרו (תהלים קה, ג): 'ישמח לב מבקשי יי'⁴⁶, וטוב העולם הבא, כאומרו (שם לב, יא): 'שמחו ביי וגילו צדיקים', 'וישמחו כל חוסי בך'⁴⁷ (שם ה, יב) וכיוצא בזה. וגם מידה זו אם העתיקה לשמחה בעבירות, יש בכך תוספת לסכלותו, כאומרו (משלי ב, יד): 'השמחים לעשות רע', או בחטאו במחשבתו בענין רע, כאומרו (משלי יד, ה): 'שמח לאיד לא ינקה'. או עם הכופרים בשמחותיהם, שעל כן ישאר כ... להם כאומרו (הושע ט, א): 'אל תשמח ישראל אל גיל כעמים'.

ולענין היגון הרי היא תכונה צפונה בנפש שראשיתה מיסוד החום וסיומה מיסוד הקור. וההסבר לכך מגורם התהוותו, כי הגורם המהווה אותו הוא אחד משני גורמים, או שלילת טובה או הגעת צער. וכאשר ניהרהר האדם בטובה שנשללה ממנו יתגבר החום וילחץ כח הנפש לעלות אל החלק הגלוי של הגוף כנדרש מצדה, וכאשר הוא נותר ממנה⁴⁸ מתוך יאוש מהצרה יתחלף וכאשר הגיעה

43. נראה שהכוונה למה שהרחיב בו ר"ש אבן גבירול, כיצד נוצרת כל אחת מהמידות מהרכבת ארבעת היסודות בחמשת החושים.

44. בכ"י פתח בלשון יחיד וסיים בלשון רבים, וצ"ע.

45. לפי כה"י 'חכמה' הכוונה לחכמה, אך לפי הענין והפסוק שמביא מתאים יותר 'חכם' דהיינו משפט.

46. וכן כתב רס"ג באמונות ודעות (מאמר ב): וכל אשר תתבונן במדותיו, תגדיל שבחיהם ותוסיף שמחתה, וכמו שאמר 'ישמח לב מבקשי ה'.

47. וכיון שפסוקים אלו נאמרו בלשון עתיד משמע שמדברים בעולם הבא.

48. 'חצל מ-' הוא לשון 'יצא מ-', 'נבע מ-', אבל נראה שכאן המשמעות ב'חצל' 'ליותר', והיינו